

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Bugenhagenii Pomerani Annotationes ab ipso iam
emissæ. In Deuteronomium**

Bugenhagen, Johannes

Basileae

VD16 B 9247

Annotatio De Pascha siue de die festo azymoru[m].

urn:nbn:de:hbz:466:1-36133

mus factane uel coepta sint iam post mille quingentos annos quae futura praedixit de pseudoChristis & pseudoprophetais & eorum signis mendacibus? quorum caput Paulus uocat hominem peccati &c. qui incertis doctrinis ignorantes de quibus affirmet, seducturi erant mundum & dicturi, Ecce hic est Christus, ecce illic est. Aduersus quos nos praemunijt suo uerbo, dicens, Nolite credere. Ecce praedixi uobis. Vbi uero ista pseudochristiana seductio grassata fuerit signa uideanda praedicit futuri iudicij & extremae illius diei, atq; haec & apertis uerbis & parabolis agit, ut in Mattheo & alijs uideri licet. Et factum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis (eadem scilicet tertia feria, erat enim feria quinta sequenti uespera paschae) Scitis quod post biduum pascha fit &c.

Matt. 26.

ANNOTATIO DE PASCHA

sive de die festo azymorum.

Azuma celebrabantur septem diebus, quando non solum non edere sed ne in domibus quidem habere fermentum licebat, quod legis Exo. 12. Leuit. 23. & Num. 28. Primus dies erat decima quinta luna mensis primi, sanctus ut non licuerit in eo opus facere seruale, erat & septimus dies eadem sanctitate uenerabilis. In uespera praecedente, id est decima quarta luna, edebant agnum sine macula, masculum, anniculum, assum, cum lactucis agrestibus & azymis panibus &c. quae sunt sacra

mentis plena, de quibus Paulus I. Cor. 5. Expurgate, inquit, uetus fermentum &c. illi septem dies azymorum dicebantur quoq; pascha, quæ appellatio adhuc apud nos durat, siue Hebraice phase, id est transitus, ut exponitur Exo. 12. Vnde ait Euangelista Ioannes ca. 18. Ipsi uero non introierunt in prætorium ut non contaminarentur, sed ut manducarēt pascha. ubi nō intellige comestionem agni, quem iam precedenti uespera secundū legem manducauerat, sed azymorum panum, quos uolebant hypocritæ edere mundi. Nam & qui peccauerant, pascha non celebrabant, nisi prius expiarentur lotionibus, ieiunijs ac rasura & oblationibus, ut dicitur. 2. Para. 30. Vnde & Io. 11. dicitur, Ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.

Sed ais, Cum in lege decimaquinta luna dicatur prima dies azymorum, cur Euangelistæ decimāquarta -t- 2 par. 30 lunam uocant primam diem azymorum? Respondeo, Festi azymorum primus dies erat decimaquinta luna, uerū hoc festum incoepit in uespera præcedente, quemadmodum omnia alia festa, ut dicitur Leuit. 23. A uespera usq; ad uesperam celebrabitis sabbata uestra, In qua uespera quando finis erat lune decimæ quartæ, cum agno cœperunt edere azyma, quando fermentū omne post meridiē instante uespera eiectum fuerat. Itcirco Euangelistæ uocāt decimāquartā lunā

primū diem azymorum quando fermentū eijciebatur
 & coeperunt edi azyma. Vnde Exo. 12. Primo mense
 decimaquarta die mensis ad uesperam comedetis azy
 ma usq; ad diem uigesimum primū eiusdem mensis ad
 uesperam. Septem diebus fermentatū non inuenietur
 in domibus uestris &c. Et ne hoc dubitares Marcus
 declarat. Primo, inquit, die azymorū cum pascha im=
 molarent &c. Et lucas, Venit autē dies azymorum in
 qua necesse erat imolari pascha. Necesse, inquit, erat,
 id est, lex ita iubebat. Et Ioānes dicit, Ante festum autē
 paschæ &c. quod nihil aliud est nisi in uespera pa=
 schæ, id est, decimaquarta luna, quēadmodū ex alijs
 Euangelistis uidisti. In eadem enim uespera & cœna=
 uit secundū alios, & pedes lauit secundū Ioannem,
 quandoquidē & Ioānes sic dicit, Surgit à cœna & po=
 nit uestimēta &c. Vbi Ioannes quoq; obiter interpre=
 tatur nobis ueteris phase, id est transitus, mysterium, di=
 cens, Ante festum paschæ sciens Iesus q̄ uenisset hora
 ipsius, ut transfiret ex hoc mundo ad patrem &c. Atq;
 hæc interim diligenter nota, ut intelligas quod Ioan=
 nes dicit, ut non contaminarentur &c. & præterea
 quod dicit de decimaquinta luna, Erat autē Parasce=
 ue Paschæ, de quo infra dicemus. Nam Ioannes eandē
noctem cum alijs Euangelistis describit in qua tradi=
 tus est Iesus, quæ nox sequebatur decimā quartam lu=
 nam secundū tres Euangelistas. Vnde & Paulus ait,

Dominus Iesus in qua nocte traditus est, accepit panē gratias agens &c.

Vides igitur q̄ Christus in die festo Pasche decima quinta luna sit crucifixus & uerus agnus pro mundi peccatis oblati & sacrificatus, in quo die & agnum illum figuralem ederat, & totius Euangelij adeoq; sui memoriam instituerat & testamentum, in corpore & sanguine suo sub pane & uino traditis. Nam uespera precedens & nox ad istum diem festum pertinebat, eratq; unus dies, ut dictum supra, & Gen. 1. Vespere & mane dicitur dies unus &c.

At ais, Nō licebat hoc Iudais in die festo, qui & cōsultantes dixerunt, Non in die festo. Recte, in quā, sed non festi rationem habebant, sed timebāt ne impius conatus a populo tunc frequēti impediretur. Non enim dixerunt, Non in die festo, quia nō licet, sed ne tumultus fiat in populo. Nam occasione per Iudam habitata ut festo pepercerint nouimus. Credo tantā rabiem nō parcituram fuisse ne in sabbato quidem magno quod instabat si non aliā occasio data fuisset, id enim finxissent ut iam certe fingebant, non posse deo maius officium præstari maiusq; offerri sacrificium quā ut tam egregius diuinæ legis destructor crucifigeretur, & in alijs quidē delictis posse ac debere fieri uindictæ uel dilationē uel remissionem, dei autē iniuriam uel ipso sabbato uindicandā, ita mēta est iniquitas sibi. Vide

AA 5

q̄r uerba in
festo non
frequētia
ut alienas
7 q̄r. vi. fi.
Jungit illud
Jo: 16 uincit
q̄r ut quis
uincat nos
videat in hō
pristina dō

quae dico, Iudas adest, mittunt cū eo satellites, quia ti-
 ment aliās eum capere se non posse si terminū festi ex-
 pectarent. Adest Christus captus, rursus timēt ne per
 tumultū euadat si ad terminū usq; festi uinctū seruēt.
 Festinandū ergo erat impietati, non habita ut neq; dei
 ita neq; temporis ratione. Atq; hęc interim dicimus
 de cōsilio maligni cordis. Verum hoc ipsum mira dei
 providentia ordinatum est ut in eo festo Christus pa-
 teretur, non solum ut ueritas figurę responderet, sed
 etiam ut multi adessent quando sacerdos summus ex-
 tra Hierusalem sanguinem suum offerret deo in redē-
 ptionem & Iudaeorum & gentium. Nec uero mirabe-
 ris si in suo festo tanta ausi fuerint, modo historiam Io-
 annis legeris, quippe qui quandoq; non solum in festo
 uerū etiam in templo quod sanctissimū putabant, eū
 obruere lapidibus conabantur, quod legis Ioan. 10. ut
 alia taceam. Hinc & in Matthæo legis, q; in hoc die
 Iudas protexit principibus sacerdotum & senioribus
 populi in templo triginta argenteos, dū interim alij
 principes sacerdotū & seniores populi coram Pilato
 Christum accusabant aut eum ad Pilatum trahebant.
 Oportuit enim curari festi sacrificia, & si nulla alia ta-
 men matutinū sacrificium quod erat quotidianum, ut
 hic nihil omitterent sed utroq; seruirent deo & sacri-
 ficando in templo & condemnando hereticum Chri-
 stum, qui saluator est mundi.

Verum sunt qui putant primū paschæ diem incoe-
pisse in Sabbato, q̄ Ioannes dicat, Erat enim magna
dies illa sabbati. Sed magnum sabbatum appellat non
pascha, nec aliter appellant cæteri Euangelistæ q̄ sab-
batum. Sabbatum enim omne erat cæteris omnibus fe-
stis maius. Nā & in prima die paschæ siue azymorū,
& in septima die omne opus seruire prohibitū erat,
prohibitum autē non erat cibos ad edendum parare,
ut dicitur Exo. 12. Sabbato uero ne cibos quidem pa-
rare licebat, ut habes Exo. 16. Præterea forte traditi-
one aliqua pharisaica illud sabbatum augustius erat
quod intra dies azymorum accidebat, pinguior enim
præda expectabatur à sacerdotibus quando populus
undiq; conuenerat.

Sed id obstare dices q̄ manifeste dicit Ioānes, Erat
autem parasceue Paschæ, Parasceue præparatio est,
& uideri posset esse dictum quasi dicas, Erat præpa-
ratio ad Pascha, uel ut nūc loquimur, erat uigilia pa-
schæ. Respondeo, Sicut sabbatum quod accidebat in-
tra dies azymorū dicebatur sabbatum Paschæ, non q̄
præcedebat pascha sed quod accidebat intra pascha.
Sic & parasceue quæ accidebat intra dies azymorū
dicebatur parasceue Paschæ, non q̄ præcedebat Pa-
scha, sed quod accidebat intra pascha, quemadmodū
& nunc dicimus feria sexta Paschæ. Propter sabba-
tum enim omnis sextus dies siue, ut nunc loquimur,

Ita à dōdo
instructus
per eundem
sacrum de
die illo sabau
magno quod
intra dies azym
accidebat

omnis sexta feria dicebatur Parasceue, id est, præparatio ad sabbatum, q̄ tum necessarios cibos ad sabbatum præparabant. Reliqua festa non habebant parasceuen ne pascha quidem, quia in eis licebat parare cibos, si non in sabbato accidebant. Significat ergo Ioannes tunc azyma celebrasse Iudæos, & appetisse sabbatū quod erat altera die, quando nō oportuit Christum immolari sed quiescere in sepulchro. Et infra se exponit, dicēs, Iudæi ergo quoniā parasceue erat ut non remanerēt in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies ille sabbati, rogauerūt &c. Non dicit pascha secutū illam parasceuen sed sabbatum illud magnum. Et marcus sic dicit, Erat parasceue quod est ante sabbatū, non dicit, ante pascha. Nec dissimiliter scribit Lucas.

Vides ut omnia ista conueniant ex sacris literis, quæ haud grauatim dixi, cum propter historię intellectum, tum propter ueteris legis consonantiā, ut ueritatem uideas respondere figuræ, & præterea propter quosdam qui nodum in scirpo quærūt, & præter scripturas dicunt quæ ipsi excogitauerunt.